

Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat
Sosiaali- ja terveysyksikkö

Pirkanmaan sairaanhoitopiirin hallitus
Pirkanmaan sairaanhoitopiiri, johtajaylilääkäri Juhani Sand
kirjaamo@pshp.fi

VALVONTAPÄÄTÖS

ASIA

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto on valvonut vuodesta 2019 alkaen Pirkanmaan sairaanhoitopiirin (PSHP) lasten- ja nuorisopsykiatrian hoitoon pääsyä ja osastohoidon riittävyttä. Aluehallintovirasto on päätöksessään 18.6. 2021 antanut Pirkanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymälle huomautuksen hoidon tarpeen arvioinnin perusteella tarpeelliseksi todetun lasten- ja nuorisopsykiatrian hoidon viivästymisestä yli terveydenhuoltolaissa määritellyn kolmen kuukauden ajan. Aluehallintovirasto on samassa päätöksessä antanut Pirkanmaan sairaanhoitopiirille huomautuksen siitä, että käytettävissä tulee olla riittävästi terveydenhuollon ammattihenkilöitä ja toiminnan on oltava laadukasta, turvallista ja asianmukaisesti toteutettua. Lisäksi aluehallintovirasto on kiinnittänyt johtajaylilääkäri Juhani Sandin ja toimialuejohtaja Marja-Leena Lähdeahon huomiota siihen, että toimintayksiköstä vastaavan lääkärin on johdettava ja valvottava toimintayksikön terveyden- ja sairaanhoitoa. Vastaavan lääkärin on huolehdittava siitä, että toiminta on lainmukaista, potilasturvallista, laadukasta ja asianmukaista. Aluehallintovirasto on pyytänyt Pirkanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymää toimittamaan jatkoselvityksen valvonta-asiassa 15.11.2021 mennessä.

Valvontaprosessin aikana aluehallintovirasto on vastaanottanut puhelimitse ja sähköpostitse epäkohtailmoitukset 2.11.2021,

LÄNSI- JA SISÄ-SUOMEN ALUEHALLINTOVIRASTO
PL 5, 13035 AVI | Käyntiosoite: Wolffintie 35, Vaasa

puh. 0295 018 450
kirjaamo.lansi@avi.fi
www.avi.fi

Jyväskylän toimipaikka
Hannikaisenkatu 47

Tampereen toimipaikka
Yliopistonkatu 38

21.3.2022 ja 2.4.2022 koskien Pirkanmaan sairaanhoitopiirin nuorisopsykiatrian osastoa. Epäkohtailmoituksissa on tuotu esiin, että potilasturvallisuus vaarantuu osastolla liian vähäisen hoitajaresursin sekä osaston jatkuvan ylipaikkatilanteen ja kuormituksen vuoksi. Ilmoituksissa tuodaan esille, että osastolla sattuu päivittäin tai lähes päivittäin läheltä piti -tilanteita tai muita vaaratilanteita, sillä hoitajia on liian vähän valvomaan osastolla olevia nuoria. Lisäksi epäkohtailmoituksissa on noussut esiin huoli hoidon laadusta, kun hoidossa olevia nuoria majoitetaan patjoille osastolla. Epäkohtailmoituksissa tuodaan esille, että nuorisopsykiatrian osaston tilat ovat epäkäytännölliset ja ahtaat. Ilmoittajien mukaan uuden päiväosaston avaaminen ei ole helpottanut nuorisopsykiatrian osaston ylipaikkatilannetta. Uuden osaston avaaminen on päinvastoin pahentanut hoitajapulaa osastolla.

Aluehallintovirastoon 24.11.2021 saapuneen epäkohtailmoituksen mukaan lastenpsykiatrian ja nuorisopsykiatrian vuodeosastojen tilanne on ollut kestämaton jo kahden vuoden ajan osastojen jatkuvan ylikuormittumisen vuoksi.

Valvontaprosessin aikana aluehallintovirasto on toteuttanut ennalta ilmoittamattoman tarkastuskäynnin TAYS nuorisopsykiatrian vuodeosastolle ja viikko-osastolle 18.11.2021. Tarkastuksesta on laadittu erillinen tarkastuspöytäkirja, joka on toimitettu Pirkanmaan sairaanhoitopiirille tiedoksi.

KUULEMINEN

Aluehallintovirasto on varannut 30.4.2021 ja 12.4.2022 päivätyillä selvitys- ja selityspyynnöillä Pirkanmaan sairaanhoitopiirille tilaisuuden tulla kuulluksi ennen valvonta-asian ratkaisua hallintolain 34 §:n mukaisesti. Aluehallintovirasto on vastaanottanut Pirkanmaan sairaanhoitopiirin selvitys- ja selitysvastaukset 24.5.2021 ja 2.5.2022.

ALUEHALLINTOVIRASTON RATKAISU JA PERUSTELUT

Ratkaisu

Määräys

Aluehallintovirasto määrää Pirkanmaan sairaanhoitopiirin noudattamaan lastenpsykiatrian ja nuorisopsykiatrian mielenterveyspalveluissa terveydenhuoltolain 4 §:ää ja 10 §:ää ja mielenterveyslain 4 §:ää ja saattamaan terveydenhuollon palvelut 31.12.2022 mennessä sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisiksi, kuin kuntayhtymän alueella esiintyvä tarve edellyttää.

Aluehallintovirasto pyytää Pirkanmaan sairaanhoitopiiriä toimittamaan selvityksen viimeistään 31.10.2022 mennessä siitä, mihin toimenpiteisiin tämän päätöksen johdosta on ryhdytty.

Perustelut

Lasten oikeuksia koskevan yleissopimuksen 24 artiklassa sopimusvaltiot tunnustavat, että lapsella on oikeus nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta sekä sairauksien hoitamiseen ja kuntoutukseen tarkoitetuista palveluista. Sopimusvaltiot pyrkivät varmistamaan, ettei yksikään lapsi joudu luopumaan oikeudesta nauttia tällaisista terveyspalveluista (SopS 59–60/1991)

Suomen perustuslain (731/1999) 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Julkisen vallan on myös tuettava perheen ja muiden lasten huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.

Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992, potilaslaki) 3 §:n 1 momentin mukaan jokaisella Suomessa pysyvästi asuvalla henkilöllä on oikeus ilman syrjintää hänen terveydentilansa edellyttämään terveyden- ja sairaanhoitoon niiden

voimavarojen rajoissa, jotka kulloinkin ovat terveydenhuollon käytettävissä. Saman pykälän 2 momentin mukaan potilaalla on oikeus laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon. Hänen hoitonsa on järjestettävä ja häntä on kohdeltava siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata sekä että hänen vakaumustaan ja hänen yksityisyyttään kunnioitetaan.

Terveydenhuoltolain (1326/2010) 4 §:n mukaan kunnan on osoitettava riittävästi voimavaroja kunnan peruspalvelujen valtionosuuden perusteena olevaan terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen sekä terveydenhuollon palveluihin. Terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä varten kunnan tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän käytettävissä on oltava riittävästi terveydenhuollon ammattihenkilöitä. Toimintayksikön johtamisessa on oltava moniammatillista asiantuntemusta, joka tukee laadukkaan ja turvallisen hoidon kokonaisuutta, eri ammattiryhmien yhteistyötä sekä hoito- ja toimintatapojen kehittämistä. Kunnan tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän terveydenhuollosta vastaavan henkilöstön rakenteen ja määrän on vastattava alueen väestön terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen sekä terveydenhuollon palvelujen tarvetta. Terveydenhuoltoa varten kunnalla tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymällä on oltava käytettävissään asianmukaiset toimitilat ja toimintavälineet.

Terveydenhuoltolain 8 §:n 1 momentin mukaan terveydenhuollon toiminnan on perustuttava näyttöön ja hyviin hoito- ja toimintakäytäntöihin. Terveydenhuollon toiminnan on oltava laadukasta, turvallista ja asianmukaisesti toteutettua.

Terveydenhuoltolain 10 §:n 1 momentin mukaan kunnan ja sairaanhoitopiirin kuntayhtymän on järjestettävä terveydenhuollon palvelut sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisiksi kuin kunnan tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän asukkaiden hyvinvointi, potilasturvallisuus, sosiaalinen turvallisuus ja terveydentila sekä niihin vaikuttavien tekijöiden seurannan perusteella lääketieteellisesti, hammaslääketieteellisesti tai terveystieteellisesti arvioitu perusteltu tarve edellyttävät.

Terveydenhuoltolain 33 §:n 1 momentin mukaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä vastaa alueellaan erikoissairaanhoidon palvelujen yhteensovittamisesta väestön ja perusterveydenhuollon tarpeiden mukaisesti. Sairaanhoitopiirin kuntayhtymä on velvollinen yhteistyössä perusterveydenhuollosta vastaavan kunnan kanssa suunnittelemaan ja kehittämään erikoissairaanhoidon siten, että perusterveydenhuolto ja erikoissairaanhoidon muodostavat toiminnallisen kokonaisuuden. Kokonaisuudessa on huomioitava erikoissairaanhoidon palvelujen tarjoaminen tarkoituksenmukaisesti perusterveydenhuollon yhteydessä sekä erikoissairaanhoidon yksiköissä.

Terveydenhuoltolain 53 §:n 2 momentin mukaan hoidon tarpeen arvioinnin perusteella tarpeelliseksi todettu hoito on järjestettävä alle 23-vuotiaille hoidon edellyttämä kiireellisyys huomioon ottaen kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun hoidon tarve on todettu, jolleivät lääketieteelliset, hoidolliset tai muut vastaavat seikat muuta edellytä.

Terveydenhuoltolain 54 §:n mukaan, jos kunta tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymä ei voi itse antaa hoitoa 51–53 §:n mukaisissa enimmäisajoissa, on sen järjestettävä hoito hankkimalla se muilta palveluntuottajilta.

Mielenterveyslain (1116/1990) 3 §:n 1 momentin mukaan kunnan tulee huolehtia alueellaan tässä laissa tarkoitettujen mielenterveyspalvelujen järjestämisestä osana kansanterveystyötä siten kuin terveydenhuoltolaissa (1326/2010) säädetään ja osana sosiaalihuoltoa siten kuin sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) säädetään. Saman pykälän 2 momentin mukaan erikoissairaanhoidolaissa (1062/1989) tarkoitetun sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tulee huolehtia erikoissairaanhoidon annettavista mielenterveyspalveluista alueellaan siten kuin terveydenhuoltolaissa ja tässä laissa säädetään.

Mielenterveyslain 4 §:n 1 momentin mukaan kunnan tai kuntayhtymän on huolehdittava siitä, että mielenterveyspalvelut järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisiksi kuin kunnassa tai kuntayhtymän alueella esiintyvä tarve edellyttää. Saman pykälän 2 momentin mukaan mielenterveyspalvelut on ensisijaisesti järjestettävä

avopalveluina sekä niin, että oma-aloitteista hoitoon hakeutumista ja itsenäistä suoriutumista tuetaan.

Mielenterveyslain 5 §:n 1 momentin mukaan mielenterveyspalvelujen järjestämisessä on sairaanhoitopiirin kuntayhtymän ja sen alueella toimivien terveyskeskusten yhdessä kunnallisen sosiaalihuollon ja erityispalveluja antavien kuntayhtymien kanssa huolehdittava siitä, että mielenterveyspalveluista muodostuu toiminnallinen kokonaisuus.

Mielenterveyslain 33 b §:n 1 momentin mukaan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto tai aluehallintovirasto voi antaa määräyksen puutteiden korjaamisesta tai epäkohtien poistamisesta, jos mielenterveystyön järjestämisessä tai toteuttamisessa havaitaan potilasturvallisuutta vaarantavia puutteita tai muita epäkohtia taikka toiminta on muutoin tämän lain vastaista. Määräystä annettaessa on asetettava määräaika, jonka kuluessa tarpeelliset toimenpiteet on suoritettava.

Mielenterveyslain 33 c §:n 1 momentin mukaan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto tai aluehallintovirasto voi antaa kunnalle, kuntayhtymälle tai valtion mielisairaalalle tai virheellisestä toiminnasta vastuussa olevalle virkamiehelle huomautuksen vastaisen varalle, jos mielenterveystyön ohjauksen ja valvonnan yhteydessä todetaan, että kunta, kuntayhtymä tai valtion mielisairaala on tämän lain mukaista toimintaa järjestäessään tai toteuttaessaan menetellyt virheellisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä.

Erikoissairaanhoitolain (1062/1989) 32 §:n mukaan sairaalassa ja muussa toimintayksikössä sekä muualla näiden vastuulla annettavaa sairaanhoitoa johtaa ja valvoo asianomainen ylilääkäri tai muu johtosäännössä määrätty sairaanhoitopiirin kuntayhtymän lääkäri.

Erikoissairaanhoitolain 52 §:n 1 momentin mukaan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto tai aluehallintovirasto voivat antaa määräyksen puutteiden korjaamisesta tai epäkohtien poistamisesta, jos erikoissairaanhoidon järjestämisessä tai toteuttamisessa havaitaan potilasturvallisuutta vaarantavia puutteita tai muita epäkohtia taikka toiminta on muutoin tämän lain tai

terveydenhuoltolain vastaista. Määräystä annettaessa on asetettava määräaika, jonka kuluessa tarpeelliset toimenpiteet on suoritettava. Jos potilasturvallisuus sitä edellyttää, toiminta voidaan määrätä välittömästi keskeytettäväksi taikka toimintayksikön, sen osan tai laitteen käyttö kieltää välittömästi.

Erikoissairaanhoidon lain 53 §:n 1 momentin mukaan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto ja aluehallintovirasto voivat antaa kuntayhtymälle tai virheellisestä toiminnasta vastuussa olevalle viran- tai toimenhaltijalle huomautuksen vastaisen varalle, jos erikoissairaanhoidon ohjauksen ja valvonnan yhteydessä todetaan, että sairaanhoitopiirin kuntayhtymä on tämän lain tai terveydenhuoltolain mukaista toimintaa järjestäessään tai toteuttaessaan menetellyt virheellisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä. Saman pykälän 2 momentin mukaan sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto ja aluehallintovirasto voivat, jos asia ei anna aiheutta huomautukseen tai muihin toimenpiteisiin, kiinnittää valvottavan huomiota toiminnan asianmukaiseen järjestämiseen ja hyvän hallintotavan noudattamiseen.

Selvitykset

Johtajaylilääkärin selvitykset

Johtajaylilääkäri Juhani Sandin selvitys 8.11.2021

Selvityksessään 8.11.2021 johtajaylilääkäri Juhani Sand viittaa annettuihin lausuntoihin ja toteaa, että kaikkia tarvittavia henkilöstörekrytointeja välttämättömän hoidon turvaamiseksi pyritään tukemaan. Selvityksen liitteenä on toimitettu toimialuejohtaja Marja-Leena Lähdeahon sekä vastuualuejohtajien Reija Latvan ja Riitta-Kerttu Kaltialan selvitykset.

Johtajaylilääkärin lisäselvitys ja selitys 29.4.2022

Selvityksessään 29.4.2022 johtajaylilääkäri Juhani Sand toteaa, että tulevana kesänä nuoriso- ja lastenpsykiatrialla on jouduttu suunnittelemaan osastosulkuja henkilöstön saatavuuteen liittyen.

Selvityksen mukaan näihin etsitään edelleen ratkaisuja, jotta hoitoon pääsyä voitaisiin tukea myös tältä osin. Lisäselvityksen ja selvityksen liitteenä on toimitettu toimialuejohtaja Marja-Leena Lähdeahon sekä vastuualuejohtajien Reija Latvan ja Riittakerttu Kallialan selvitykset.

Toimialuejohtajan selvitykset

Toimialuejohtaja Marja-Leena Lähdeahon selvitys 3.11.2021

Toimialuejohtajan 3.11.2021 antaman selvityksen mukaan toimialue 4 eli lasten ja naisten toimialue koostuu neljästä vastuualueesta: lasten- ja nuorisopsykiatria, lastentaudit, naistentaudit ja synnytykset. Selvityksen mukaan toimialueen tulos on ollut useiden vuosien ajan alijäämäinen ja henkilöstökulut muodostavat noin puolet toimialueen kuluista. Henkilöstömenojen karsimiseksi on selvityksen mukaan jouduttu tiukentamaan henkilöstöresurssin käyttöä voimakkaasti. Toimialueella on tehty myös henkilöstösiirtoja vastuualueiden toiminnan varmistamiseksi ja näin on toimittu, kun henkilöstötyöpanoksia on siirretty nuorisopsykiatrian vastuualueelle Yöksi kotiin -yksikköä perustettaessa.

Selvityksen mukaan lasten- ja nuorisopsykiatrian vastuualueilla näkyy valtakunnallinen hoitohenkilöstön saatavuuden ongelma, avoimia tehtäviä ei ole saatu täytettyä hakijoiden puutteen vuoksi. Myös lääkärivakansseja on ollut ajoittain vaikea täyttää eikä sijaisia ole saatavilla sairauspoissaoloja korvaamaan.

Selvityksen mukaan toimialueella tehdään työtä jatkuvasti oikea-aikaisen, laadukkaan hoidon tuottamiseksi. Vastuualueita pyritään tukemaan tila- ja henkilöstöjärjestelyjen puitteissa. Selvityksessä kuitenkin todetaan, että toimialueen tulee toimia annetuissa taloudellisissa raameissa ja varmistaa kaikkien vastuualueiden toiminta.

Toimialuejohtaja Marja-Leena Lähdeahon lisäselvitys- ja selitys 26.4.2022

Toimialuejohtajan 26.4.2022 antaman selvityksen mukaan lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden voimakas kysynnän kasvu on

nähtävissä valtakunnallisesti ja tähän on useita syitä. TAYS lastenpsykiatrian ja nuorisopsykiatrian vastuualueilla tilanne on selvityksen mukaan näkynyt osastohoidon ruuhkautumisena ja ylikuormittumisena. Tästä syystä nuorisopsykiatrian vastuualueelle on perustettu viikko-osasto, jonka toiminta on rekrytointihaasteiden vuoksi päästy aloittamaan syksyllä 2021. Selvityksen mukaan kysynnän kasvaessa edelleen viikko-osasto ei ole tuonut toivottua ratkaisua tilanteeseen.

Selvityksessä viitataan koronapandemiatilanteeseen, jonka vuoksi sairaanhoitopiirissä on perustettu osastoja koronaviruspotilaiden hoitoon. Koronapandemian vuoksi henkilökunnassa on ollut paljon sairauspoissaoloja tai karanteeneja. Koronapandemia on vaikeuttanut henkilöstöjärjestelyjä.

Selvityksen mukaan lastenpsykiatrian ja nuorisopsykiatrian hoidon tarpeen kasvun vuoksi toimialueella tullaan tekemään esityksiä osastopaikkojen ja avohoidon lisäämiseen. Toimialuejohtaja arvioi lisäksi, että perusterveydenhuollon osalta resursseja tulisi arvioida, jotta myös matalan kynnyksen palveluja voitaisiin lisätä.

Lastenpsykiatrian vastualueen selvitykset

Vastuualuejohtaja Reija Latvan selvitys 3.11.2021

Vastuualuejohtajan selvityksen mukaan lastenpsykiatrian avohoidon vahvistamiseksi on esitetty kolmen sairaanhoitajan ja yhden psykologin lisäresurssia vuodesta 2022 lähtien. Lisäresurssit kohdennettaisiin kiireellisen avohoidon ja kouluikäisten lasten kiireettömän avohoidon lisäämiseen. Vastuualuejohtajan arvion mukaan riittävän intensiivisen ja oikea-aikaisen avohoidon avulla on mahdollista lapsen ja perheen tilanteen kriisiytyessä tiivistää avohoitoa ja joidenkin lapsien kohdalla voidaan välttää se, että lapsi tarvitsee akuuttiosastojaksoa tilanteen tasaamiseksi. Selvityksen mukaan toimialuejohtajalta saadun tiedon mukaan sairaanhoitopiirin taloudellinen tilanne ei mahdollista lisäresurssien saamista vuoden 2022 alussa. Selvityksen mukaan lääkäreiden rekrytointiin on panostettu ja syksyille 2021 on saatu ennakoitua enemmän erikoistuvia

lääkäreitä. Uudet rekrytoidut lääkärit on sijoitettu lastenpsykiatrian alkuarviointi- ja lasten neuropsykiatrian yksiköihin, joissa on hoitotakuun toteutumisen näkökulmasta haastavin tilanne.

Selvityksen mukaan lastenpsykiatrian osastolla on ollut ylipaikkatilanne siten, että 22 päivänä 92:stä (24 %) 12-paikkaisella osastolla on ollut 13–18 lasta samanaikaisesti. Pisimmillään ylipaikkatilanne on jatkunut 11 vuorokautta. Vastuualuejohtaja toistaa aiemmissä selvityksissä esiin tuodun näkemyksen, jonka mukaan osastolla ei ole mahdollista ottaa tilojen ja hoitohenkilökunnan riittävyyden vuoksi lapsia pitkäksi aikaa ylipaikoille. Tämän vuoksi ylipaikkatilanteen uhatessa osastolta joudutaan kotiuttamaan osastohoidossa olevia lapsia suunniteltua kotiutusajankohtaa aiemmin. Näin on selvityksen mukaan käynyt esimerkiksi syyskuussa 2021.

Lastenpsykiatrian vastuualueella odottaa syyskuun 2021 lopussa hoitoon pääsyä 69 lasta, joista 29 on odottanut hoitoa yli 3 kuukauden ajan. Tilastovirheen vuoksi viiden lapsen kohdalla hoidon aloittamisen aika ei kirjautunut oikein ja syyskuun lopussa 24 lasta on odottanut hoitoon pääsyä yli 3 kuukautta. Hoidon aloitusta odottavista lapsista 19 odottaa lastenpsykiatrian alkuarviointiyksikössä. Alkuarviointiyksikössä hoitoon pääsyn tilanne on vaikeutunut elokuussa 2021 sekä lääkäritilanteen muutosten vuoksi että lähetemäärien muutosten vuoksi. Selvityksen mukaan syksyllä 2021 on saatu rekrytoitua oletettua enemmän erikoistuvia lääkäreitä. Alkuarviointiyksikköön on sijoitettu yksi erikoislääkäri ja kaksi erikoistuvaa lääkärinä. Tämä on mahdollistanut sen, että kaikille syyskuun lopussa yli 3 kuukautta odottaneille lapsille (12 lasta) on saatu toteutettua hoidon aloitus lokakuun 2021 aikana ja lopuille 7 lapselle on tulossa käynti marraskuun alussa. Selvityksen mukaan toiminnasta vastaavan apulaisylilääkärin kanssa on keskusteltu siitä, miten yksikön toimintakäytäntöjä on mahdollista kehittää siten, että ne saataisiin vastaamaan paremmin yksittäisten kuukausien kysynnän vaihteluihin.

Neljä yli 3 kuukautta odottaneista lapsista odottaa hoidonaloitusta lasten neuropsykiatrian yksikköön ja yksi lastenpsykiatrian avohoidon yksikköön. Lasten neuropsykiatrian yksikön lähetemäärät ovat

selvityksen mukaan kasvaneet 12,5 prosenttia ajalla 1–9/2021. Lähetemäärien kasvu on vaikuttanut siihen, että kaikkia hoidonaloituskäyntejä ei ole pystytty aloittamaan hoitotakuun määritämässä ajassa. Kaikille yli kolme kuukautta odottaneille lapsille on saatu hoidonaloitus lokakuun 2021 aikana. Lastenpsykiatrian avohoidon yksikköön odottavan lapsen osalta on vielä selvityksessä, milloin hoidon aloitus saadaan käynnistettyä.

Selvityksen mukaan lastenpsykiatrian kokovuorokausiosaston kuormitustilannetta ja hoidossa olevien potilaiden määrää on seurattu tiiviisti. Äkillisiin akuuttihoitoon kysynnän muutoksiin on pyritty vastaamaan siten, että ylipaikkatilanteen aikana osaston hoitajamitoitusta on vahvistettu ja ylipaikkatilanne on pyritty purkamaan mahdollisimman nopeasti. Ylipaikkatilanteen purkaminen on toteutettu siten, että osastolta on kotiutettu suunniteltua kotiutusajankohtaa aiemmin ne hoidossa olevat lapset, joiden kotiuttaminen on ollut mahdollista. Lapsille, joiden osastojakso on keskeytynyt ylipaikkatilanteen vuoksi, on pyritty tarjoamaan tiiviimpää avohoitoa. Kuukausittaista vaihtelua on pyritty seuraamaan ja tähän liittyen osastohoitoa on jaksotettu. Loppuvuodeksi 2021 osastolta on varattu 10 paikkaa akuuttihoitoa tarvitseville lapsille ja 2 paikkaa suunnitelluille kiireellisille jaksoille. Jos akuuttihoitoon on ennakoitua vähäisempää, voidaan paikkoja tarjota kiireellisyysjärjestyksessä suunniteltua kiireellistä osastojaksoa odottaville.

Selvityksessä todetaan, että lastenpsykiatrian kokovuorokausiosaston 12 sairaansijaa tarvitaan lastenpsykiatrian akuuttiosastohoitoon, jos lastenpsykiatrian akuuttiosastohoidon kysynnän kasvu jatkuu. Tällöin lastenpsykiatrialle olisi tarpeen lähteä suunnittelemaan päivä- tai viikko-osastoa hoitopaikkojen lisäämiseksi, jotta myös jatkossa on mahdollista tarjota suunniteltua osastohoitoa sitä tarvitseville lapsille. Vastuualuejohtajan selvityksen mukaan lastenpsykiatrialla käytössä olevat kuusi päiväosastopaikkaa eivät riitä kattamaan viikko- tai päiväosaston tarvetta, jos nyt käytössä olevista viidestä suunnitellusta osastopaikasta joudutaan luopumaan akuuttiosastohoidon tarpeen lisääntymisen vuoksi.

Lastenpsykiatrian vastuualueella on lääkärihenkilöstön vakansseja 32 kappaletta, joista kaksi on 50 % vakansseja. Kolmeen vakanssiin ei ole saatu rekrytoitua tekijää, yksi näistä on 50 % vakanssi. Ylilääkäreiden ja apulaisylilääkäreiden vakansseja on kahdeksan, joista yhteen ei ole saatu rekrytoitua tekijää, virkaa tekevä apulaisylilääkäri on virkavapaalla tammikuun 2022 loppuun saakka. Erikoislääkäreiden vakansseja on 17, joista viiteen ei ole saatu rekrytoitua tekijää. Yhteen tyhjänä olevaan vakanssiin on rekrytoitu erikoislääkärin sijainen ja kahteen erikoistuva lääkäri. Erikoistuvien lääkäreiden vakansseja on seitsemän ja kaikissa on tekijä.

Hoitohenkilöstön vakansseja on 103 kappaletta, joista kolme on täyttämättä. Kahteen on rekrytointi käynnissä. Selvityksen mukaan määräaikaisiin sijaisuuksiin on haastavaa saada työntekijöitä. Vastuualueella on viiden työntekijän sisäisen sijaisen järjestelmä, jolla ei kuitenkaan pystytä poissaoloja paikkaamaan.

Vastuualueella on 23 psykologin vakanssia, joista kaksi on täyttämättä. Vastuualueella on 13 sosiaalityöntekijän vakanssia, joista yhteen 50 % vakanssiin ei ole saatu sijaista.

Vastuualuejohtaja Reija Latvan lisäselvitys ja selitys 26.4.2022

Vastuualuejohtajan lisäselvityksen ja selityksen mukaan lastenpsykiatrian vastuualueen kokovuorokausiosasto tarjoaa akuuttiosastonhoitoa sekä PSHP:n että Kanta-Hämeen ja Etelä-Pohjanmaan alle 13-vuotiaille lapsille. Lisäksi lastenpsykiatrian vastuualue tarjoaa elektiivistä osastohoitoa PSHP:n alle 13-vuotiaille lapsille. Kanta-Hämeen ja Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiireissä on selvityksen mukaan molemmissa omat lastenpsykiatrian viikko-osastot, jotka tarjoavat alueiden lapsille elektiivistä osastohoitoa.

PSHP:n lastenpsykiatrian kokovuorokausiosastolla on 12 hoitopaikkaa ja lasten neuropsykiatrian päiväosastolla kuusi hoitopaikkaa. Kokovuorokausiosaston hoitopaikoista 5–7 hoitopaikkaa on suunniteltu akuuttiosastohoitoon ja viisi paikkaa elektiiviseen osastohoitoon.

Selvityksessä todetaan, että lastenpsykiatrian kysyntä on kasvanut kymmenen vuoden aikana 46 % (vuonna 2011 on tullut 770 lähettettä, vuonna 2020 lähetteitä on tullut 1119). Kysyntä on kasvanut erityisen voimakkaasti vuosien 2016–2017 aikana, jolloin kysyntä on vuoden aikana kasvanut 26 %:lla.

Selvityksen mukaan viime vuosien aikana lastenpsykiatrian kokovuorokausiosaston toiminnan järjestämisestä on vaikeuttanut voimakas akuuttiosastohoidon kysynnän kasvu. Tilanne on johtanut siihen, että kaikkina kuukausina ei ole ollut mahdollista tarjota lapsille elektiivistä osastohoitoa, vaan lasten tilannetta on pyritty hoitamaan intensiivisemmällä avohoidolla tai päiväosastohoidolla.

Henkilöstön osalta selvityksessä todetaan, että vuoden 2022 aikana kaikki hoitohenkilökunnan vakanssit ovat olleet täytettyinä, samoin lääkäreiden ja sosiaalityöntekijöiden vakanssit. Psykologin resurssia ei ole lastenpsykiatrian kokovuorokausiosastolla. Tarvitava psykologin työpanos saadaan muista vastuualueen yksiköistä. Selvityksen mukaan kokovuorokausiosastolla olisi kuitenkin tarve psykologin vakanssille.

Tilapäistä hoitohenkilökunnan ja muiden ammattiryhmien resurssivajetta on selvityksen mukaan ollut tilanteissa, joissa henkilökunnan poissaolot ovat tulleet yllättäen ja sijaista ei ole ollut mahdollista palkata riittävän nopealla aikataululla. Lisäksi vuoden 2022 aikana lastenpsykiatrialla koronapandemia on aiheuttanut tavanomaista enemmän sairauspoissaoloja.

Selvityksessä todetaan, että mahdolliset hoitohenkilökunnan pidempiaikaiset poissaolot vaikeuttavat lapsille suunniteltujen hoitollisten ohjelmien suunnitelmallista toteuttamista. Esimerkiksi hoitajan pidempiaikainen poissaolo saattaa siirtää lapsille suunniteltuja omahoitajatapaamisia tai ryhmähoitoja, jotta välttämättömät ja kiireelliset hoitotoimenpiteet saadaan toteutettua.

Selvityksen mukaan lastenpsykiatrian kokovuorokausiosaston henkilökunta on tuonut esiin, että nykyinen hoitohenkilöstön mitoitus ei vastaa riittävästi 12 osastopaikan tarpeeseen. Akuuttiosastohoitoa tarvitsevien lasten hoitoon tulon syinä ovat vakavat mielenterveyden häiriöt, kuten akuutti itsetuhoisuus, vakava väkivaltaisuus,

psykoottisuus ja syömishäiriöt. Viime vuosina osastolle tulevien lasten arjen toimintakyvyn on havaittu entistä voimakkaammin romahtaneen psyykkisten oireiden vuoksi. Koronapandemian aikana vakavien syömishäiriöiden määrä on selvästi kasvanut myös alakouluikäisillä lapsilla.

Selvityksen mukaan psykiatrinen tehohoito vaatii riittävän aikuismitoituksen, ja usea osastohoidossa oleva lapsi tarvitsisi oman aikuisen. Riittävä hoitohenkilöstön määrä on suoraan verrannollinen lastenpsykiatrisen osastohoidon hoidon turvallisuuteen (kuten fyysisten rajoittamiskeinojen ja pakon vähentämiseen), tavoitteellisuuteen ja laatuun (kuten hoitosuunnitelmien toteutumiseen, lapsen kanssa aikaa hoidolliseen kahdenkeskiseen työskentelyyn, osastolla toteutuvaan turvalliseen ja hoidolliseen arkeen).

Selvityksen mukaan lastenpsykiatrian kokovuorokausiosaston hoitajamitoitus on 12 potilaspaikalla normaalitilanteessa 25 hoitajaa. Tämän lisäksi osastolla työskentelee kaksi perhetyöntekijää, koordinoiva hoitaja, osastonhoitaja ja apulaisosastonhoitaja, joita ei ole laskettu mitoitukseen. Normaalitilanteessa aamu- ja iltavuorossa on yhdeksän hoitajaa ja mitoitus 0,75. Yövuorossa on kolme hoitajaa ja mitoitus 0,25. Viikonloppuisin hoitajamiehitys on selvityksen mukaan pienempi, sillä osaston paikkaluku lasketaan viiteen sairaansijaan. Viikonloppuna aamu- ja iltavuorossa on neljä hoitajaa, yövuorossa kaksi hoitajaa. Selvityksessä todetaan, että hoitajamitoitus koetaan kokovuorokausiosastolla riittämättömäksi lasten vaikeahoitoisuudesta johtuen.

Lastenpsykiatrian päiväosastolla on kuusi hoitopaikkaa (hoitoaika kello 10–14). Päiväosastolla on kuusi hoitajaa ja hoitajamitoitus 1,0.

Ylipaikkatilanteen osalta selvityksessä todetaan, että ajalla 1.1.2022–25.4.2022 on 12-paikkaisella osastolla ollut samanaikaisesti 13–14 lasta seitsemänä päivänä (tarkasteltuvälinä yhteensä 115 päivää). Ylipaikkatilannetta yritetään osastolla välttää lasten hoidon turvaamiseksi sekä henkilökunnan työturvallisuuden varmistamiseksi. Selvityksen mukaan ylipaikkatilanteita on vältetty tai purettu keskeyttämällä lapsen tai lasten osastojaksoja

suunniteltua aiemmin tai sopimalla ylimääräisiä tai pidennettyjä kotilomia. Tämän lisäksi kiireellisiä, jo suunniteltuja osastojaksoja on jouduttu siirtämään myöhemmäksi.

Selvityksen mukaan viikonloppuisin osastolla pyritään mahdollistamaan hoidolliset kotilomat kaikille niille lapsille, joiden vointi sallii kotiloman. Kotilomalla olevia lapsia ei uloskirjoiteta viikonlopun ajalle, koska usein akuuttihoitojaksoilla olevien lasten vointi vaatii vanhempien kanssa käytäviä hoidollisia puheluita viikonlopun aikana. Lisäksi lapsille mahdollistetaan nopea osastolle palaaminen, jos lapsen vointi sen vaatii.

Selvityksessä arvioidaan, että jos akuuttihoidon kysyntä jatkuu nykyisellä tasolla, lastenpsykiatria tarvitsee jatkossa akuuttiosaston lisäksi viikko-osaston. Tämä mahdollistaisi elektiivisten osastohoitosten toteuttamisen suunnitellusti ilman yllättäviä akuuttiosastohoidon kysynnän vaihtelujen mukanaan tuomia muutoksia. Lastenpsykiatrian vastuualueella on esitetty, että uusissa tiloissa olisi tarpeen olla 10-paikkaisen akuuttiosaston ja 6-paikkaisen päiväosaston lisäksi vielä 6-paikkainen päiväosasto.

Selvityksessä todetaan, että vastuualueen vuosisuunnittelussa on toistuvasti tuotu esille akuuttiosastohoidon tarpeen kasvu sekä akuuttiosastohoitoa tarvitsevien lasten hoitoisuuden vaikeutumisen. Vuoden 2022 aikana esitetään selvityksen mukaan vielä lisäresursointia avohoidon vahvistamiseksi. Selvityksen mukaan tiiviimmällä avohoidolla voitaisiin lasten vaikeutuneissa ja nopeasti kriisiytyneissä tilanteissa estää riittävän intensiivisellä avohoidolla akuuttiosastohoidon tarve. Lisäresursointi myös mahdollistaisi nopeamman avohoitoon siirtymisen akuuttiosastojakson lopussa. Kokovuorokausiosastolle on myös esitetty psykologin resurssia.

Nuorisopsykiatrian vastuualueen selvitykset

Vastuualuejohtajan Riittakerttu Kaltialan selvitys 21.10.2021

Selvityksen mukaan 21.10.2021 nuorisopsykiatrian akuuttiosastolla (NPS1) on ollut sisäänkirjoitettuna 15 potilasta. Osastolla on 12 sairaansijaa. Osastolla on ajalla 1.8.-21.10.2021 ollut

suurimman osan ajasta ylipaikkatilanne, vain yhtenä hoitovuorokautena osaston potilasmäärä on ollut 12 (ajalla yhteensä 82 hoitovuorokautta). Viikko-osasto on avattu 4.10.2021 henkilöstön rekrytointivaikkeuksien vuoksi. Osastolla voidaan hoitaa vain neljä nuorta kerrallaan henkilöstövajeen vuoksi. Vastuualuejohtajan arvon mukaan viikko-osasto tulee keventämään akuuttiosaston ylipaikkatilannetta, kun miehitys saadaan täyteen.

Akuuttiosastolle ei ole jonoa, se toimii päivystyksellisesti. Pirkanmaata palvelevassa erikoissairaanhoidon avohoidossa hoitotakuu on toteutunut tänä vuonna asianmukaisesti. Tarpeelliseksi todettua hoitoa oli 21.10.21 odottanut yli 3 kuukautta vain yksi potilas, jota oli tavoiteltu ennen kolmen kuukauden rajan täyttymistä mutta ei saatu kiinni. Potilaan tilanne oli kesällä havaittu kiireettömäksi. Muutamat potilaat ovat odottaneet eräitä erityistutkimuksia yli kolmen kuukauden ajan, mutta selvityksen mukaan se tapahtuu hoidon samanaikaisesti edetessä.

Selvityksen mukaan vastuualueen 15,5 lääkäriavokanssista on täytettyä 13,25. Sekä psykologien että sosiaalityöntekijöiden avokanssit ovat täynnä. Hoitohenkilöstön osalta vakituiset toimet on täytetty tai täyttämässä, mutta määräaikaisiin tehtäviin on ollut haastavaa saada tekijöitä ja määräaikaisia työntekijöitä puuttuu 5.

Vastuualuejohtajan Riittakerttu Kaltialan lisäselvitys ja selitys 25.4.2022

Lisäselvityksen ja selityksen mukaan PSHP:ssa on nuorisopsykiatrialla käytettävissään 12-paikkainen kokovuorokautinen akuutti-osasto, 6-paikkainen viikko-osasto (potilaat arkisin kello 8-20) sekä kaksi tehostetun avohoidon yksikköä, joissa on 6+6 paikkaa (potilaat arkisin kello 8-15). Näiden lisäksi TAYSissa toimii valtakunnallinen EVA-yksikkö, joka on tertiaaritason palvelu. Yksikössä on 12 sairaansijaa.

Selvityksessä todetaan, että nuorisopsykiatrian kysyntä on kasvanut yli 40 % vuodesta 2016 alkaen. Osastohoidon kysyntä on viimeisen viiden vuoden aikana kaksinkertaistunut. Selvityksessä todetaan, että nykytilanteessa kokovuorokausimuotoisen

akuuttiosaston kapasiteetti ei riitä. Vastuualuejohtaja ei usko, että vuonna 2021 avattu viikko-osasto riittää poistamaan kokovuoro-kausimuotoisen akuuttiosaston ylikuormituksen. Vuosi sitten on arveltu, että tämä riittäisi. Selvityksen mukaan hoitoon tarjoutuvien nuorten määrä kasvaa koko ajan ja nuorten oirekuva on muuttunut epävakaampaan ja itsetuhoisempaan suuntaan, tästä on olemassa tutkimusnäyttö.

Henkilöstöressin osalta selvityksessä todetaan, että viikko-osaston tavoiteltu henkilöstöressin on saatu rekrytoitua vasta sen jälkeen, kun osastolle on ollut mahdollista tarjota vakinaisia työpaikkoja. Vuoden 2022 aikana vakanssit ovat olleet täytettyinä tai täytetty, jos paikkoja on vapautunut.

Selvityksessä viitataan koronapandemiaan, jonka aikana on ollut poikkeuksellisen paljon sairauspoissaoloja. Näihin ei ole saatu sijaisia. Selvityksessä todetaan, että osastoilla ja tehostetun avohoidon yksiköissä suunnitellun hoitajamiehityksen alittuminen haittaa terapeuttisen ohjelman toteuttamista. Tällöin yksilöllisiä toimintoja on karsittava.

Lääkäriressin on selvityksen mukaan vuosien 2021 ja 2022 aikana ollut hyvä. Merkittävää ongelmaa psykologi- tai sosiaalityöntekijäressin osalta on ollut vuoden 2022 aikana ainoastaan Sas-tamalan kampuksella toimivan nuorisopsykiatrisen työryhmän psykologi- ja sosiaalityöntekijöiden vakanssien täytössä.

Nuorisopsykiatrisen akuuttiosaston ja viikko-osaston henkilökunta on selvityksen mukaan yhteinen ja sama henkilökunta työskentelee molemmissa yksiköissä. Viikko-osastolle on resursoitu kuusi hoitajaa, aamu- ja iltavuoroon molempiin kolme hoitajaa. Kokovuoro-kausiosastolla on viisi hoitajaa aamu- ja iltavuorossa, kaksi yövuorossa. Tehostetun avohoidon kahdessa yksikössä on seitsemän hoitajaa, toimintaa on yhdessä työvuorossa.

Ylipaikkatilanteen osalta selvityksessä todetaan, että vuoden 2022 aikana (15.4.2022 mennessä) nuorisopsykiatrisen osastolla on ollut vain 14 päivää, jolloin osasto ei ole ollut ylipaikoilla. Akuuttiosastolla NPS1 on selvityksen mukaan 12 yhden hengen potilas-huonetta. Yhdelle ylimääräiselle nuorelle voidaan laittaa oma

huone ajoittain muussa käytössä olevaan tilaan, tämän jälkeen nuoria on majoitettava kaksi samaan huoneeseen. Yhden hengen huoneet ovat selvityksen mukaan pienehköjä eikä niihin voida sijoittaa kahta vuodetta. Tästä syystä patja on käytännöllisempi.

Selvityksen mukaan nuorisopsykiatrisen hoidon pääpaino on avohoidossa. Osastohoitoa on yritetty keventää lisäämällä avohoidon resursseja ja palveluvalikoimaa. Toimintaa on kehitetty siten, että tehostettuun avohoitoon on lisätty toinen osasto vuonna 2018, avohoidon kriisitiimi on perustettu vuonna 2019 ja viikko-osasto vuonna 2021. Selvityksen mukaan Taysin uudistamisohjelman tietoon on saatettu, että lasten- ja nuorisopsykiatrian muuttaessa uusiin tiloihin lähivuosina akuuttiosaston paikkaluku tulee lisätä 8 + 8 paikkaan, jotka tarvittaessa voidaan jakaa kahteen moduuliin.

Selvityksessä todetaan, että nuorisopsykiatrian vastuualue on jatkuvasti kommunikoinut PSHP:n ylimmille päättävälle taholle vaikeutuvasta tilanteesta. Uusia resursseja on saatu, mutta selvityksen mukaan jatkuvasti kasvavan kysynnän vuoksi nämä eivät ole riittäneet. Nyt on selvityksen mukaan esitetty lisää resursseja kokovuorokausiosastolle, mutta selvityksessä arvellaan, että nämä eivät toteudu ennen uusien tilojen rakentamista. Lisäksi osastohoidon keventämisen takia on esitetty toisen kriisityöryhmän perustamista avohoitoon. Tiiviimmällä avohoidolla voitaisiin toisinaan estää osastohoidon tarve tai mahdollistaa nopeampi avohoitoon siirtyminen osastojakson lopussa.

*Nuorisopsykiatrian akuuttiosaston ennalta ilmoittamaton tarkastuskäynti
18.11.2021*

Aluehallintovirasto on suorittanut tarkastuskäynnin nuorisopsykiatrian vuodeosastolle pitkään jatkuneen valvonnan ja useiden epäkohtailmoitusten vuoksi. Käynnillä osastolla on ollut 18 nuorta, joista yksi on ollut lomalla. Osastolle tulevista nuorista suurin osa saapuu osastolle päivystysläheteellä. Käynnillä osaston työntekijät arvioivat, että potilasturvallisuus osastolla vaarantuu ylipaikkatilanteen vuoksi.

Osastolle on käynnin ajankohtana auennut kuusi uutta vakanssia, joihin rekrytointi ei ole vielä alkanut. Hoitajien rekrytointi osastolle on ollut vaikeaa, mutta käynnin ajankohtana kaikki vakanssit on täytetty eikä suurta vaihtuvuutta henkilökunnassa ole ollut. Yli-
paikkatilanteessa osastolle on lupa rekrytoida lisää henkilökuntaa, mutta etenkin lyhytaikaisiin sijaisuuksiin ei ole tulijoita.

Käynnillä todetaan, että osaston tilat ovat siistit ja uudet. Tilat on suunniteltu potilasturvallisuuden näkökulmasta hyvin, mutta nykyiseen potilasmäärään nähden tilat ovat pienet. Esimerkiksi ruokailutilaan mahtuu juuri ja juuri nykyinen potilasmäärä. Syömis-
häiriöpotilaiden malliruokailijoista (kaksi osaston hoitajaa) joudutaan joissakin tilanteissa tilanpuutteen vuoksi joustamaan.

Osaston lääkärit ovat havainneet, että hoitajaresurssi on riittämättömän suhteessa potilasmäärään. Tästä syystä osastojaksot pidentyvät. Omahoitajakeskustelut ovat lääkäreiden arvion mukaan viivästyneet ja omahoitajat eivät ehdi joka päivä tapaamaan omia potilaitaan.

Tarkastuskäynnistä on laadittu erillinen pöytäkirja.

Aluehallintoviraston arviointi

Aluehallintoviraston ratkaisussa 18.6.2021 on annettu Pirkanmaan sairaanhoitopiirin huomautus siitä, että käytettävissä tulee olla riittävästi terveydenhuollon ammattihenkilöitä. Lisäksi toiminnan tulee olla laadukasta, turvallista ja asianmukaisesti toteutettua.

Ratkaisun jälkeen aluehallintovirastolle on saapunut useita epäkohtailmoituksia, joissa tuodaan esille huoli nuorisopsykiatrian osaston ylipaikkatilanteesta ja potilasturvallisuuden vaarantumisesta. Lastenpsykiatrian osalta on saapunut yksi epäkohtailmoitus, joka on koskenut myös nuorisopsykiatrian osastoa. Myös mediassa on tuotu toistuvasti esille huolta vaikean tilanteen jatkumisesta osastolla.

Lasten- ja nuorisopsykiatrian osastohoito

Aluehallintovirasto toteaa, että molempien vastuualueiden selvityksissä tuodaan esille sekä lastenpsykiatrisen että nuorisopsykiatrisen hoidon tarpeen lisääntyminen Pirkanmaan sairaanhoitopiirissä sekä valtakunnallisesti. Nuorisopsykiatrian osalta selvityksissä kuvataan osastohoidon kysynnän kaksinkertaistuneen vuoden 2016 jälkeen, samoin lastenpsykiatrisen osastohoidon kysyntä on kasvanut 46 % viimeisen kymmenen vuoden aikana.

Nuorisopsykiatrian vastuualueen selvityksessä tuodaan esille, että nykytilanteessa kokovuorokausimuotoisen akuuttiosaston kapasiteetti ei riitä. Aluehallintoviraston tarkastuskäynnillä on käynyt ilmi, että syömishäiriöisille nuorille hoidollisesti tärkeistä malliruokailijoista on ainakin ajoittain jouduttu luopumaan tilanpuutteen vuoksi. Käynnillä oli todettavissa myös tilanpuutteesta ja ylipaikkatilanteesta johtuva ahtaus yhdelle hengelle tarkoitetuissa pienikokoisissa potilashuoneissa, joissa osa nuorista majoittui patjoilla.

Vastuualueen selvityksen mukaan osastolla on ollut vuonna 2022 (15.4.2022) mennessä vain seitsemän päivää, jolloin osastolla ei olisi ollut suunniteltua 12 potilasta enemmän potilaita sisäänkirjoitettuna. Ylipaikkatilanteessa ylipaikoille otetut nuoret sijoitetaan yhden hengen huoneisiin siten, että toinen huoneeseen sijoitettu nuori nukkuu lattialla patjalla.

Vastuualueen selvityksen mukaan lääkäritilanne on vastuualueella ollut vuosien 2021 ja 2022 aikana hyvä. Erityistyöntekijöiden osalta resurssiongelmaa on ollut vuoden 2022 aikana ainoastaan Sastamalan kampuksella psykologi- ja sosiaalityöntekijöiden vakanssien täytössä.

Hoitohenkilöstön osalta selvityksessä tuodaan esille, että koronapandemian vuoksi poissaoloja on ollut poikkeuksellisen paljon ja tämä on aiheuttanut osastohoidossa tilapäistä henkilöstövajetta. Osastoilla ja tehostetun avohoidon yksiköissä suunnitellun hoitajamiehityksen alittuminen haittaa terapeuttisen ohjelman toteuttamista, yksilöllisiä toimintoja on ollut tarpeen karsia. Tarkastuskäynnin yhteydessä 18.11.2021 osaston lääkärit toivat esille, että hoitajaresurssi on riittämätön suhteessa potilasmäärään. Tämä

saattaa johtaa pidentyneisiin osastojaksoihin ja siihen, että omahoitajat eivät ehdi joka päivä tapaamaan omia potilaitaan.

Lastenpsykiatrian vastuualueen selvityksestä käy ilmi, että vuodeosaston resurssivajeesta johtuen kaikkina kuukausina ei ole ollut mahdollista tarjota lapsille elektiivistä osastohoitoa. Myös kiireellisiä, jo suunniteltuja osastojaksoja on siirretty myöhemmäksi. Lasten tilannetta on pyritty hoitamaan intensiivisemmällä avohoidolla tai päiväosastohoidolla. Samoin resurssivajeesta johtuen ylipaikkatilanteita on purettu tai vältetty siten, että lapsen tai lasten osastojaksoja on keskeytetty suunniteltua aikaisemmin tai sovittu lapselle ylimääräisiä kotilomia.

Vastuualueen selvityksen mukaan vuoden 2022 aikana (25.4.2022 mennessä) mennessä lastenpsykiatrian kokovuorokausiosastolla on ollut ylipaikkatilanne 6 %:na päivistä, yhteensä seitsemänä päivänä. Tällöin 12 paikkaisella osastolla on ollut yhtä aikaa 13–14 lasta.

Vastuualueen selvityksen mukaan kaikki lääkäreiden ja sosiaalityöntekijöiden vakanssit ovat olleet täytettyinä. Selvityksen mukaan psykologin resurssia ei lastenpsykiatrian kokovuorokausiosastolla ole ja tälle olisi tarve.

Vastuualueen selvityksessä todetaan, että mahdolliset hoitohenkilökunnan pidempiaikaiset poissaolot vaikeuttavat lapsille suunniteltujen hoidollisten ohjelmien suunnitelmallista toteuttamista. Esimerkiksi hoitajan pidempiaikainen poissaolo saattaa siirtää lapsille suunniteltuja omahoitajatapaamisia tai ryhmähoitoja, jotta välttämättömät ja kiireelliset hoitotoimenpiteet saadaan toteutettua.

Vastuualueen selvityksen mukaan normaalitilanteessa aamu- ja iltavuorossa on yhdeksän hoitajaa ja mitoitus 0,75. Yövuorossa on kolme hoitajaa ja mitoitus 0,25. Vastuualueen selvityksen mukaan lastenpsykiatrian kokovuorokausiosaston henkilökunta on tuonut esiin, että nykyinen hoitohenkilöstön mitoitus ei vastaa riittävästi 12 osastopaikan tarpeeseen. Selvityksen mukaan lastenpsykiatrisen osastohoito vaatii riittävän aikuismitoituksen ja riittävä hoitohenkilöstön määrä on suoraan verrannollinen lastenpsykiatrisen osastohoidon hoidon turvallisuuteen, tavoitteellisuuteen ja laatuun

sekä lapsen kanssa kahdenkeskiseen hoidolliseen työskentelyyn. Myös muun muassa eri psykiatrisista sairaaloista valvonnan ja ohjauksen yhteydessä saadun tiedon pohjalta edellä kuvattu hoitajamitoitus on aluehallintoviraston arvion mukaan liian niukka osastolla, jolla hoidettavat potilaat ovat alaikäisiä ja tarvitsevat lisäksi psyykkisen vointinsa vuoksi intensiivistä hoitoa ja valvontaa.

Eduskunnan oikeusasiamiehen (EOA) ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) kannanotot

EOA:n ratkaisuihin (dnro 2146/2011 koskien nuorisopsykiatrian osastoa, dnro 909/4/05 koskien aikuispsykiatrian osastoa) on todettu, että osaston ylikuormitustilanteissa vaarantuu potilaan oikeus perustuslaissa turvattuihin riittäviin terveyspalveluihin ja potilaan oikeus laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon. Ylikuormitus heikentää hoidon laatua ja loukkaa potilaan yksityisyyden suojaa. EOA:n käsityksen mukaan ylikuormituksesta johtuva potilaiden levottomuus lisää tarvetta rajoittaa potilaiden itsemääräämisoikeutta ja muita perusoikeuksia. Lisäksi EOA on todennut, että osaston ylikuormitus on niin ikään selvä turvallisuusriski erilaisia häiriötilanteita, kuten tulipaloa ajatellen.

THL:n vuonna 2016 julkaiseman ”Pakon käytön vähentäminen ja turvallisuuden lisääminen psykiatrisessa hoidossa” -työpaperin (THL 35/2016, s. 33) mukaan yhden hengen huoneiden on todettu vähentävän väkivaltaa ja pakkotoimien määrää ja lisäävän potilaiden viihtyisyyttä ja yksityisyyttä. Yhden hengen huoneet parantavat potilaan unenlaatua ja mahdollistavat läheisten ja omaisten vierailut rauhallisessa ympäristössä.

Aluehallintovirasto toteaa, että TAYS:in nykyistä nuorisopsykiatrian osastoa rakennettaessa on selvästi tarkoituksena ollut majoittaa suurin osa nuorista yhden hengen huoneissa ja siten osaltaan pyrkiä parempaan niin potilaiden oikeuksien kuin hoitotuloksen kannalta. Koska osaston kapasiteetti kuitenkin jatkuvasti on osoittautunut liian pieneksi potilaiden määrään nähden, tuloksena ovatkin olleet lähtötilannetta (perinteiset useamman hengen huoneet) huomattavasti huonommat olosuhteet, joissa vakavasti

psykkisesti oireilevien nuorten majoittamisesta ahtaisiin leiriolosuhteisiin usein viikkojen ajaksi on tullut normaalia.

Edellä mainitussa THL:n vuoden 2016 julkaisussa on todettu (THL 35/2016, s. 31), että sopivalle hoitotyön henkilöstömitoitukselle ei olemassa yhtä oikeaa vastausta tai määritelmää. THL:n mukaan suurempi henkilöstömäärä suhteessa potilasmäärään mahdollistaa kuitenkin sen, että henkilökunnalla on enemmän aikaa käytettävissä suoraan potilastyöhön, mikä puolestaan vähentää konflikteja. Hoitohenkilökunnan määrän lisääminen mahdollistaa osaltaan myös muiden pakkotoimien vähentämiseen pyrkivien interventioiden käytön, joten hoitohenkilökunnan määrällä on arvioitu olevan epäsuora yhteys pakkotoimien vähenemiseen.

Aluehallintovirasto toteaa, että henkilömitoituksiin tulee kiinnittää huomiota ja suhteuttaa ne potilaiden hoidon ja tuen tarpeeseen, jonka voi psykiatrisilla osastoilla ja erityisesti alaikäisten potilaiden ollessa kyseessä yleensä katsoa olevan suuren. Psykiatrisessa hoidossa hoitotyö ei pääosin koostu erillisistä potilaalle tehtävistä toimenpiteistä tai tutkimuksista vaan edellyttää hoitajalta aktiivista läsnäoloa suurimman osan vuorokaudesta sekä pitkäkestoisempia yksilö- ja ryhmäkontakteja (esimerkiksi keskusteluita) päivittäin.

Seuraamusharkinta

Aluehallintovirasto arvioi saamansa kirjallisen selvityksen perusteella, että huolimatta aiemmasta hallinnollisesta ohjauksesta Pirkanmaan sairaanhoitopiirin alueella on edelleen puutteita lastenpsykiatrian ja nuorisopsykiatrian osastohoidon palveluiden järjestämisessä siinä laajuudessa, kuin lääketieteellisesti arvioitu perusteltu tarve edellyttää. Pirkanmaan sairaanhoitopiiri siten edelleen rikkoo terveydenhuoltolaissa (10 §) ja mielenterveyslaissa säädettyä (4 §) velvollisuuttaan sisällöltään ja laajuudeltaan riittävien palveluiden järjestämisessä.

Aluehallintovirasto viittaa edellä esitettyyn EOA:n ratkaisukäytännön ja THL:n julkaisuun ja toteaa, että potilaslaissa säädetty oikeus laadultaan hyvään terveyden- ja sairaudenhoitoon edellyttää

perustuslaissa säädettyjen perusoikeuksien huomioimista potilaan hoidossa. THL on julkaisussaan tuonut esiin riittävien tilojen yhteyden pakkotoimien määrään. Aluehallintovirasto toteaa, että riittävällä osastoresursseilla on mahdollista välttää pakkotoimia, joilla joudutaan puuttumaan potilaan perustuslain 7 §:ssä säädettyyn henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen.

Aluehallintovirasto arvioi saamansa kirjallisen selvityksen, tarkastuskäynnin ja aluehallintovirastoon saapuneiden epäkohtailmoitusten perusteella, että Pirkanmaan sairaanhoitopiirillä ei ole käytävissä terveydenhuoltolain 4 §:n 4 momentissa tarkoitettuja asianmukaisia toimitiloja silloin, kun potilaita säännönmukaisesti sijoitetaan yhden hengen huoneeksi tarkoitettuun huoneeseen kaksi lasta tai nuorta ja toiselle mahdollistuu ainoastaan patjamaajoitus.

Aluehallintoviraston vastaanottamissa selvityksissä tuodaan esille vastuualueiden huoli riittävästä henkilöstöressurssista osastoilla. Aluehallintoviraston vastuualueille osoittamassa selvitys- ja selvituspöytäkirjassa pyydettiin selvitystä siitä, nostetaanko osastojen henkilöstöressurssia mahdollisessa ylipaikkatilanteessa. Tähän ei kuitenkaan selvitys- ja selitysvastauksissa ole otettu kantaa. Tarkastuskäynnillä nuorisopsykiatrian osastolle keskustelussa on käynyt ilmi, että osastolle on mahdollista rekrytoida ylipaikka- tai eristystilanteessa lisää henkilökuntaa tilapäisesti, mutta tämä ei sopivan henkilökunnan puuttuessa ole mahdollista.

Terveydenhuoltolain mukaan terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä varten sairaanhoitopiirin kuntayhtymän käytävissä on oltava riittävästi terveydenhuollon ammattihenkilöitä. Aluehallintovirasto toteaa THL:n tavoin, että riittävästä henkilöstöressurssista ei ole yksiselitteistä määritelmää. Aluehallintovirasto kuitenkin katsoo, että henkilöstöressurin on oltava riittävä takamaan avo- ja osastohoidossa olevilla lapsille ja nuorille riittävä, lääketieteellisesti ja hoitotieteellisesti asianmukainen ja turvallinen hoito. Aluehallintoviraston arvion mukaan henkilöstöressurssi ei ole riittävällä tasolla, jos potilaita joudutaan kotiuttamaan osastolta hoitosuunnitelman vastaisesti tai osastohoitoa tarvitsevaa lasta tai

nuorta hoidetaan avohoidossa silloin, kun lääketieteellisen arvion mukaan lapsi tai nuori tarvitsee osastohoitoa.

Aluehallintoviraston arvion mukaan Pirkanmaan sairaanhoitopiirillä on ollut riittävästi aikaa puuttua lainvastaiseen tilanteeseen. Julkisen vallan on organisoitava terveystalonsa siten, että potilaiden oikeus laissa säädettyihin terveystaloihin toteutuu. Aluehallintovirasto korostaa, ettei toiminnan organisointiin tai resursseihin liittyvillä seikoilla voida perustella poikkeamista siitä, mitä lainsäädäntö edellyttää julkiselta toimijalta. Pirkanmaan sairaanhoitopiirissä aikaisemmin tehdyt toimenpiteet eivät ole olleet riittäviä ja tehdyistä toimenpiteistä huolimatta palveluiden järjestämisessä on edelleen ongelmia, vaikka vuosille 2020–2025 laaditussa sosiaali- ja terveyshuollon järjestämissuunnitelmassa Pirkanmaan sairaanhoitopiiri on nostanut kehittämiskohteeksi lastensuojelun ja lasten- ja nuorisopsykiatrian yhteistyön vahvistamisen ja yhteisen työmuodon kehittäminen erityisen vaikeahoitoisten lasten hoidon varmistamiseksi.

Sekä lastenpsykiatrian että nuorisopsykiatrian vastuualueiden selvityksistä käy ilmi, että vastuualueilla on arviot siitä, millaisilla resurssillisäyksillä tilanne on mahdollista saattaa lain edellyttämälle tasolle. Aluehallintovirastolle toimitetuista selvityksistä tai kuulemisvastauksesta ei kuitenkaan käy ilmi, miksi riittäviin toimenpiteisiin tilanteen korjaamiseksi ei ole ryhdytty huolimatta aluehallintoviraston hallinnollisesta ohjauksesta, vastuualueiden esittämistä huolenilmauksista tai uudistamisohjelmaan kirjatusta tavoitteista.

Aluehallintovirasto määrää Pirkanmaan sairaanhoitopiirin noudattamaan lastenpsykiatrian ja nuorisopsykiatrian mielenterveyspalveluissa terveydenhuoltolain 4 §:ää ja 10 §:ää ja mielenterveyslain 4 §:ää ja saattamaan terveydenhuollon palvelut 31.12.2022 mennessä sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisiksi, kuin kuntayhtymän alueella esiintyvä tarve edellyttää.

Aluehallintovirasto pyytää Pirkanmaan sairaanhoitopiiriä toimittamaan selvityksen mahdollisimman pian ja viimeistään 31.10.2022 mennessä siitä, mihin toimenpiteisiin tämän päätöksen johdosta on ryhdytty.

SOVELLETUT OIKEUSOHJEET

Lasten oikeuksia koskeva yleissopimus (SopS 59–60/1991) 24 artikla

Suomen perustuslaki (731/1999) 19 §

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992) 3 §

Terveystieteiden tutkimuslaki (1326/2010) 4 §, 8 §, 10 §, 33 §, 53 §, 54 §

Mielenterveyslaki (1116/1990) 3 §, 4 §, 5 §, 33 b §, 33 c §

Erikoissairaanhoidon laki (1062/1989) 32 §, 52 §, 53 §

MUUTOKSENHAKU

Aluehallintoviraston antamaan määräykseen tyytymätön saa hakea muutosta valittamalla Vaasan hallinto-oikeuteen liitteenä olevan valitusosoituksen mukaisesti.

SALASSAPITO

Julkinen

LISÄTIETOJA

Lisätietoja antaa tarvittaessa ylitarkastaja Toni Honkakorpi tai aluehallintoylilääkäri Laura Blåfield, puh. 0295 018 450 (keskus), etunimi.sukunimi(at)avi.fi

aluehallintoylilääkäri

Laura Blåfield

ylitarkastaja

Toni Honkakorpi

Tämä asiakirja on hyväksytty sähköisesti viimeiseltä sivulta ilmenevin tavoin.

JAKELU JA SUORITEMAKSU

Päätös	Pirkanmaan sairaanhoitopiirin hallitus Pirkanmaan sairaanhoitopiiri, johtajaylilääkäri Juhani Sand, jota pyydetään antamaan päätös tiedoksi selvitykset asiassa antaneille henkilöille.
Suoritemaksu	Maksuton
Tiedoksi	Pirkanmaan hyvinvointialue, aluehallitus Eduskunnan oikeusasiamies Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto
Liitteet	Valitusosoitus

Tämä asiakirja LSSAVI/8702/2019 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument LSSAVI/8702/2019 har godkänts elektroniskt

Ratkaisija Blåfield Laura 08.06.2022 12:04

Esittelijä Honkakorpi Toni 08.06.2022 10:58